

2008-02-25

Finansdepartementet
Integrations- och jämställdhetsdepartementet
Jordbruksdepartementet
Miljödepartementet
Näringsdepartementet

Ett steg till – ge de lokala utvecklingsgrupperna utrymme och status i samhällsstrukturen

Byarörelsen består idag av över 4 000 lokala utvecklingsgrupper spridda över hela landet. Grupperna svarar för helheten lokalt i bygden under den kommunala nivån. De representerar den lokala allmännyttan och är ett mellanting mellan en lokal förening och en liten kommun. Grupperna utvecklar företagsamma och hållbara bygder. De är en viktig resurs i omställningen till ett hållbart samhälle. De vitaliserar demokratin, stärker ekonomin och ger tillväxt i hela Sverige.

Vi redovisar här några angelägna punkter som bör ingå i regeringens landsbygdsstrategi. Vi begränsar oss till förslag som mer direkt rör den lokala utvecklingen och Byarörelsen. Bifogat finns ett blad om Byarörelsen och ett par definitioner av en lokal utvecklingsgrupp (en lång och en kort).

Lokal demokrati och planering

Det är dags att statsmakterna lyfter fram den lokala samhällsnivån och ger de lokala utvecklingsgrupperna utrymme och status. Deras funktion motiverar en särställning i samhällsstrukturen – en första samhällsnivå, närmast medborgarna. Det folkliga engagemang som grupperna mobiliserar och koordinerar är en betydande kraft för samhällsutvecklingen. Deltagardemokratin som grupperna representerar kompletterar den representativa partipolitiken.

- Stärk utvecklingsgruppernas inflytande och påverkan på de kommunala beslutsprocesserna genom en särskild ”lokal initiativrätt”.
- Markera initiativrätten inom den kommunala planeringen. Kommunerna ska vara skyldiga att svara upp emot initiativ från de lokala grupperna om fördjupade översiktsplaner och liknande planer.
- Underlätta inrättande av lokala nämndfunktioner typ Svågadals-nämnden och Kallnämnden. Det är sannolikt inte många bygder som vill ta steget att

formalisera sin verksamhet och sitt förhållande till kommunen på ett sådant sätt, men de som vill ska kunna göra det på ett enklare sätt än för närvarande.

- Väg systematiskt in lokala behov i den fysiska planeringen och utvecklingsplaneringen. De lokala grupperna ska ha tydlig och formell status när översiktsplaner och utvecklingsplaner tas fram på kommunal och regional nivå.
- Stimulera kommunerna att tillsammans med de lokala grupperna utveckla en strategisk lokal planering för landsbygden med förankring i kommunernas övergripande visioner och strategier samt att engageras i ett landsomfattande utvecklingsprojekt.

Lokal ekonomi och entreprenörskap

De lokala grupperna jobbar med allt mer mångfacetterade och avancerade verksamheter. Allt fler stimulerar entreprenörskap och småföretagande och utvecklar den lokala ekonomin i sin bygd. Det är angeläget att grupperna på ett obyråkratiskt sätt kan få hjälp med finansieringen av olika satsningar. Särskilt i den utpräglade glesbygden är det svårt att ordna finansiering genom de vanliga kreditgivarna. Det finns idag flera exempel på hur lokalbefolkningen samlat kapital för att investera i bygdens utveckling. Trångsviken, Flyinge och Virserum är några exempel. Sådana initiativ bör systematiskt stödjas.

- Bygg vidare på ”Bygdepeng, utvecklingscheck och programresurs” som ersättning till grupperna i olika stadier av deras verksamhet. Det är angeläget att sådana medel finns tillgängliga antingen inom de regionala utvecklingsanslagen eller som en tydlig åtgärd i EU-programmen.
- Inför så kallade LINDA-pengar (lokala investeringsmedel i demokratisk anda). De ska fungera så att en lokal grupp som samlar kapital i någon form av fond, förening eller bolag kan av staten erhålla motsvarande belopp upp till en viss gräns. För att engagera de ordinarie kreditgivarna kan stödet villkoras så att den lokala gruppen, banken och staten ställer upp med 1/3 vardera.
- Genomför en försöksverksamhet med Nutek, Landsbygdsnätverket och Hela Sverige ska leva som ansvariga i fall inte statsmakterna är mogna för en landsomfattande satsning.

Lokal service

Många lokala grupper tar på sig ett allt större ansvar för den lokala servicen. Det sker i takt med att staten och kommunerna drar in och lägger ner och att den kommersiella servicen, främst butikerna, avvecklas. Grupperna driver barnomsorg, skolor, äldreomsorg mm och tar över lanthandeln. De fyller en allt viktigare funktion för den nödvändiga basservicen och ett bra vardagsliv på landsbygden. Ofta kombineras verksamheter över gränser mellan offentligt, ideellt och privat i smarta lokala lösningar.

- Ge de lokala grupperna bättre förutsättningar att fungera som entreprenörer för otraditionella servicelösningar. Ta fram lokala utvecklingsstrategier och satsa på utvecklingsprojekt i ett antal kommuner/bygder inom ramen för Lars Högdahls serviceutredning.

- Ta strukturella grepp på nationell nivå, där olika offentliga och privata servicehållare samverkar och öppnar upp för lokala lösningar.
- Uppmana kommunerna att delegera ansvar och befogenheter till lokala aktörer och stimulera lokala entreprenörer att ta över för att upprätthålla och utveckla servicen.

Lokal förvaltning och återbäring från naturresurser

Byarörelsen spelar en viktig roll även när det gäller att vårda och nyttja våra naturresurser. Ett ökat lokalt inflytande över resurserna ger både bättre naturvård och ett lokalt handlingsutrymme som öppnar för nytänkande och företagande. Det gäller inte minst inom det statliga skogsbruket. Goda exempel finns som Kustringen i Kalix kommun och Bjuröklubb i Skellefteå kommun.

- Ge lokala grupper bättre möjligheter att träffa avtal om skötseln av naturskyddade områden. Det ska ske genom information till och utbildning av både de lokala grupperna och tjänstemän/administratörer på olika nivåer, inte minst den nationella.
- Etablera försöksverksamhet tillsammans med de stora statliga markägarna Sveaskog och Fastighetsverket. Ge lokala grupper möjlighet att teckna långsiktiga avtal om skötseln/förvaltningen av marken. En utarrenderas mark till privata entreprenörer utan självklar koppling till bygden.
- Ändra skogsvårdslagen i enlighet med vårt förslag, så att det sociala målet jämföras med produktions- och miljömålen. Det ger lokalt inflytande och höjer livskvaliteten i skogsbygderna.

Vinsterna från de naturresurser som omger landsbygdsborna tas ofta hem på annat håll. Det gäller vattenkraften och till stor del också skogen. Nu exploateras vindkraften snabbt runt om i hela landet, även i skogsbygderna norröver. Idag finns inget som reglerar och garanterar lokalbefolkningen del i vinsterna från vindkraften.

- Ge vattenkraftskommunerna återbäring på vattenkraften.
- Lagstifta också om "intrångsersättning" för vindkraften, så att de lokala utvecklingsgrupperna får del av produktionsvärdet.
- Ge inflytande till de lokala utvecklingsgrupperna över vindkraftsetableringarna.

Hållbara bygder

Klimatförändringar, miljöhot och energibrist påverkar i hög grad landsbygden – och hela vårt samhälle. Allvarliga problem uppstår men också nya möjligheter. Landsbygden och det lokala får en ny och viktigare roll för att klara de påfrestningar vi ställs inför. Projektet Hållbara bygder visar hur landsbygdens lokalsamhällen kan gå före i omställningen.

- Genomför en rejäl satsning på Hållbara bygder med Hela Sverige ska leva i spetsen tillsammans med myndigheter och forskningsinstitutioner. Medel bör

avsättas ur Landsbygdsprogrammet samt ur programmet Hållbara städer och samhällen.

- Satsa på lokala energisystem där solen, vinden, vattnet och biomassan försörjer bygden. Diesel från biomassa kan produceras i förhållandevis små anläggningar.

Regelanpassning för lokal utveckling

Vi har ovan nämnt några områden där regeländringar och – anpassningar är nödvändiga. Det finns många fler områden där insatser behövs.

- Anpassa Lagen om offentlig upphandling (LOU) så att det gynnar de glesa strukturerna, den sociala ekonomin och de småskaliga lösningarna. Det är positivt också för miljön.
- Ändra bestämmelserna om strandskyddet för att underlätta för bebyggelse vid sjöar och vattendrag i glesbebyggda bygder. Koppla strandskyddet till kommunernas fysiska planering och ge de lokala utvecklingsgrupperna plats i hanteringen.
- Inför ”ideell avdragsrätt” för arbetad ideell tid i en förening. Värdet kan redovisas beräknat som i exempelvis Leader och, upp till ett visst belopp, ge underlag för ett avdrag i självdeklarationen med 50 % av värdet.

Utbildning

Folkbildningen är viktig för att inspirera och ge kunskap till satsningar för bygdens utveckling. Lika viktigt är utbildning av politiker och tjänstemän, så att de förstår och förmår hjälpa fram de lokala initiativen. Nationella beslut om kursändringar i politiken behöver följas upp med omfattande utbildningsinsatser. Miljödepartementets initiativ inom den nya folkliga naturvårdspolitikerna är ett bra exempel.

- Sätt politiker och tjänstemän på skolbänken för att de ska öka sin förmåga att hjälpa fram de lokala krafterna. Det gäller på den kommunala nivån och det gäller också regionalt och nationellt, exempelvis av tjänstemän inom jordbruksbyråkratin, som nu ska stimulera lokal utveckling mer allmänt på landsbygden.

Digitala hus

Det krävs betydande satsningar på infrastrukturen på landsbygden. Det gäller alla dess delar, inte minst landsbygdens små vägar. Det gäller också IT-infrastrukturen som är långt ifrån färdigutbyggd. Stora delar av landsbygden saknar fortfarande ”bredband”. Modern teknik möjliggör kommunikation i nätverk, där även det lilla och perifera kan delta, där nyproducerad digital film kan visas och där stora evenemang som operaföreställningar och fotbollsmatcher kan upplevas på distans med god kvalitet på ljud och bild. Digitala Hus är en satsning som Folkets Hus och Parker drivit under några år och där ett tjugotal anläggningar är anslutna. Idéer finns nu om att vidareutveckla satsningen att omfatta också demindre samlingslokalerna på landsbygden.

- Genomför en rejäl satsning på "Digitala Hus light" för att utrusta samlingslokalerna med modern digital informations- och kommunikationsteknik.
- Satsa på ett pilotprojekt för att anpassa och testa tekniska lösningar tillsammans med samlingslokalorganisationerna, Centrum för Hållbar Kommunikation vid KTH och Hela Sverige ska leva.

Landsbygdsforskning

Sverige har en minst sagt utvecklad landsbygdsforskning. Det saknas forskning om de lokala utvecklingsprocesserna och om landsbygdens roll i omställningen till ett hållbart samhälle. Forskningen är splittrad och någon systematisk kunskapsuppbyggnad sker inte.

- Genomför Landsbygdskommitténs förslag om bland annat landsbygdsinriktad och tvärvetenskaplig forskning samt fora för samverkan mellan landsbygdsforskarna.

EU-programmen

Landsbygdsprogrammet innehåller för lite resurser till allmän landsbygdsutveckling, axel 3 och Leader. En granskning som Glesbygdsverket gjort av olika utvecklingsprogram visar att lokal småskalig verksamhet utanför jordbruket är styvmoderligt behandlad. Det finns lite pengar i LB-programmet och litet utrymme bland åtgärderna i övriga program. De farhågor som flera med oss uttryckt under programskrivningen har tyvärr besannats.

- Styr Mål 2-programmet så att lokal utveckling och småprojekt inte diskrimineras.
- Utnyttja moduleringsmedel inom jordbrukspolitiken för att stärka axel 3 och Leader inom LB-programmet.

Vänliga hälsningar

Karl-Erik Nilsson

Ordförande

Staffan Bond

Verksamhetschef

/Ulrik Strömberg